



प्रकरण १४ गतीमधील सुसंवाद

भारतात पारंपारिक नृत्यांची समृद्ध परंपरा आहे, प्रत्येक देशाच्या वैविध्यपूर्ण सांस्कृतिक वारशात ती खोलवर रुजलेली आहे. ही नृत्ये केवळ चळवळीची अभिव्यक्ती नसून कथा, भावना आणि अध्यात्मही व्यक्त करतात.

पारंपारिक नृत्य हे शास्त्रीय नृत्य किंवा लोकनृत्य असू शकते. आपल्या संस्कृतीतील नृत्याचे वैविध्य वेगवेगळे सुगंध पसरवते जे निसर्गात अद्वितीय आहेत.

आपल्याकडे असंख्य वाद्ये, गुणधर्म, वेशभूषा, भाषा आणि सांस्कृतिक विश्वास आहेत जे लोकांच्या अनेक समूहाद्वारे सादर केले जातात. अशा पारंपारिक नृत्यांमुळे आपल्या देशाचा उत्थान होतो आणि सामाजिक आणि नैतिक अखंडता दृढ होते.

आता नृत्याचा समृद्ध सांस्कृतिक वारसा संग्रहित आणि संरक्षित करण्याची जबाबदारी तुमची आहे.



0680CH14

क्रियाकलाप १ : आपले पारंपारिक नृत्य

आपल्या प्रदेशातील कोणतेही पारंपारिक नृत्य आणि त्या संबंधित गाणे निवडा.

आपल्या प्रदेशात वापरल्या जाणाऱ्या वाद्यांसह लयीत नृत्य करा.



बिहू



गुजरातमधील सिदी धमाल नृत्य

उदाहरण १: आसाममधील बिहूसाठी ढोल नावाचे वाद्य आणि म्हशीच्या शिंगापासून बनवलेले पेपा नावाचे अनोखे वाद्य वापरतात.

उदाहरण २: सिदी धमाल नृत्य गुजरातचे आहे. सादरीकरणादरम्यान मोठ्या ढोलांचा वाद्य म्हणून वापर केला जातो.

तुम्ही सादर करायला तयार आहात का? जरा थांबा. आपण आपल्या नृत्यात कोणती सामग्री (भांडे, काठी, अंगठी सारखे काही असल्यास...) वापराल यावर चर्चा केली आहे का?

आपण सादर करू इच्छिणाऱ्या विशिष्ट नृत्यात वापरल्या जाणाऱ्या वेशभूषेची आपल्याला कल्पना आहे का?

भारतातील सर्व नृत्ये आपल्या सांस्कृतिक वारशात रुजलेली आहेत. नृत्यात केवळ हालचाल, ताल, संगीत च नव्हे तर वेशभूषा, सामग्री, सौंदर्यप्रसाधन आणि मंच स्थानाचाही समावेश असतो.

क्रियाकलाप २ : नृत्य आभूषणे आणि सामग्री बनवणे

नृत्यासाठी लागणाऱ्या वेशभूषेविषयी आपापल्या गटांशी चर्चा करा. पुठ्ठा, रंगीत कागद, सजावटीच्या रिबन इत्यादींचा वापर करून ते स्वतः बनवण्याचा प्रयत्न करा.

उदाहरण: हार, शिरस्ताण, हनुमानच्या चेहऱ्याचा मुखवटा आणि राणीचा मुकुट यांसारखे नृत्याचे दागिने.



कानातले दागिने



हार



शिरस्ताण



घुंगरू

क्रियाकलाप ३: तुमच्या आवडी प्रमाणे दागिने किंवा सामग्री काढा



© NCERT
not to be republished

कागद, पुठ्ठा, कापड इत्यादींचा वापर करून ते बनवण्याचा प्रयत्न करा.



जाळी लावून नाचत आहेत



एका कार्यक्रमासाठी बसलेले संगीतकार

क्रियाकलाप ४: सादरीकरणाच्या स्थानाचे ज्ञान

वर्गात खालील गोष्टींवर चर्चा करा:

- सादरीकरण विचलित न करता मंचावर आवश्यक ती सामग्री ठेवणे.
- नृत्य करण्यासाठी आरामदायक वाटेल असे कपडे (हात-पाय उचलणे, उड्या मारणे, उलटणे इ.) तयार करणे.
- व्यासपीठावरून प्रवेश आणि बाहेर पडणे हे दोन बाजूंनी होते. (नाट्य विभागातील रंगमंच रचना पहा.)

वेगवेगळ्या नृत्यप्रकारांमध्ये वेगवेगळे सामग्री आणि मंच सजावट असते. नृत्याचा प्रत्येक घटक सर्वाना स्पष्ट असेल अशी आशा आहे.

आत्तापर्यंत तुम्ही छोट्या छोट्या समूहामध्ये काम केले आहे. यापुढे, आपण वर्गातील सर्व सदस्यांचा समावेश असलेला एक सामूहिक समूह म्हणून कार्य कराल. आता, आपण एक नवीन गोष्ट अन्वेषण करणार आहात!

नृत्य नाटिका (नाट्य)

'नृत्य' हा शब्दच नव्हे, तर 'नाटिका' या शब्दाचीही आपल्याला जाणीव आहे.

नृत्य आणि नाटिका या दोन्हीची सांगड घातली तर चालेल का?

नृत्य नाटिका किंवा नाट्य हा सर्जनशील अभिव्यक्तीचा एक प्रकार आहे जिथे स्पर्धक गाणी आणि संगीतावर वारंवार सादर होणाऱ्या चरणात शरीर आणि हस्तमुद्रा वापरून कथा सांगण्यासाठी किंवा संदेश पोहोचविण्याचे साधन म्हणून नृत्याचा वापर करतात.



नृत्यनाटिकासाठी आवश्यक असते -
कलाकारांमध्ये समन्वय, अभिव्यक्ती आणि
सहकार्य.

समन्वय



अभिव्यक्ती



कलाकारांमधील सहकार्य



नृत्यनाटिकेत चळवळ आणि अभिनय या
कलेच्या माध्यमातून कथानक आणले जाते. नृत्य
नाटके विविध विषय, संस्कृती किंवा ऐतिहासिक
घटनांपासून प्रेरित होऊ शकतात, कलात्मक
अन्वेषणासाठी एक समृद्ध आणि वैविध्यपूर्ण
व्यासपीठ प्रदान करतात.

क्रियाकलाप ५: निसर्गाची कथा समयोजित करा.

निसर्ग किंवा पर्यावरणाशी संबंधित किंवा समाजाला नैतिक मूल्य सांगणारी स्वातंत्र्य चळवळ शोधून त्यावर चर्चा करा.

उदाहरणे

संबंधित कथा-

- प्लॅस्टिकचा वापर टाळा.
- जलस्रोत वाचवणे.
- मोबाईल फोनचा अतिवापर .
- सेंद्रिय शेती.
- शिक्षणात समानता .

टीप: इंग्रजी किंवा इतर कोणत्याही भाषेच्या पाठ्यपुस्तकातून कथा निवडा.

आपल्या सभोवतालच्या परिस्थितीशी आणि प्रदेशाशी संबंधित कथा निवडा आणि ती आपल्या वर्गात सामायिक करा.

पटकथा म्हणजे नृत्यनाट्य, नाट्य सादर करण्यासाठी किंवा सादरीकरणासाठी संवाद, गाणी, कृती आणि दिग्दर्शन असलेला लिखित दस्तऐवज होय. नृत्यात संवाद हा मुख्यतः हस्तमुद्रांद्वारे होत असला तरी शब्दही वापरता येतात.

विचार करा...

चर्चा करा ...

लिहा ...

निवडक कथेसाठी किंवा कवितेसाठी पटकथा लिहिण्याचा प्रयत्न करा आणि एकमेकांशी कल्पना सामायिक करून नाट्यनिर्मिती करा.

पटकथा लिहिताना संवादांसोबत हस्तमुद्रा, पात्रे, वेशभूषा, सामग्री आणि मंचावरील आवश्यकता यांचा विचार करा.

या उपक्रमात तुम्ही कथेतील सर्व पात्रांना जीवन देत आहात.

नाट्यसादरीकरणासाठी हस्तमुद्रा, हात आणि शरीराच्या हालचालींचा सराव करा.

लय, पायऱ्या, हालचाली, हस्तमुद्रा, मुद्रा या घटकांचे कवितेत व सरावात संकलन करा.

तसेच, नाट्यात समाविष्ट केलेले बोल किंवा कोलुकेटस (उदाहरणार्थ, था का धी मी) आणि सरगम (बऱ्याचदा संगीत वर्गात शिकले जातात) वापरून लयबद्ध नमुन्यांसह नृत्य ओळखा.

नाट्यातील महत्त्वाचा घटक असलेल्या चेहऱ्यावरील हावभावांचा सराव करा. आपल्या नाट्याच्या पद्धतशीर परिणामासाठी आपण सर्वांनी मिळून काम केले पाहिजे.



क्रियाकलाप ६: नाट्य दिग्दर्शन आणि नाट्य सादर करणे

एकत्र येऊन एक संघ म्हणून काम करून संवाद, लयबद्ध संगीत, नृत्य ठेके आणि हालचालींचा समावेश असलेल्या नाट्याचे दिग्दर्शन करा.



नाट्य दिग्दर्शनाच्या या टप्प्यात सामग्री, वेशभूषा, दागिने, मंच सजावट आदी गोष्टींकडे लक्ष देण्याची गरज आहे.

सादरीकरणाच्या आधी सराव करताना आधी सामग्रीसह करा जेणेकरून आपण त्यांना आरामात हाताळू शकाल.

एकदा नाट्य दिग्दर्शन झाले की सराव करण्याची वेळ येते.

सराव! सराव! सराव!

यशाचा मुख्य घटक म्हणजे सराव...

नाट्यसरावानंतर आता रंगमंचावर सराव करण्याची वेळ आली आहे.

छान केले!

आपल्या वर्गासमोर किंवा मोठ्या प्रेक्षकवर्गासमोर आपले नाट्य सादर करा.